

ePOOKI

OULUN AMMATTIKORKEAKOULUN TUTKIMUS- JA KEHITYSTYÖN JULKAISUT ISSN 1798-2022

ePooki 51/2020

Kotisairaanhoidon hoitajista suurin osa joutuu kohtaamaan työpaikkaväkivaltaa

Kantola Elina, Illikainen Katja, Tölli Sirpa

30.6.2020 ::

Hoitoalalla työskentelevät kokevat työssään uhkaavia tilanteita ja väkivaltaa. Kotisairaanhoidon työolosuhteet poikkeavat muista hoitoalan työpaikoista, koska hoitaja työskentelee pääasiassa yksin toisen ihmisen kotona. Väkivallan tekijä voi olla asiakkaan lisäksi myös asiakkaan omainen. Oulussa toteutetun kyselyn mukaan kotihoidossa ilmenee myös vakavia väkivaltatilanteita. Turvatoimet vaihtelevat runsaasti eri yksiköiden välillä ja toimintaohjeet tilanteita varten puuttuvat lähes kaikista yksiköistä. Työpaikkaväkivalta lisää hoitajien uupumusta ja ahdistusta selkeästi.

Kotisairaanhoido ja työturvallisuus

Kotihoitopalvelut lisääntyvät koko ajan. Kotona asuminen koko elämänkaaren ajan on noussut keskeiseksi yhteiskuntapoliittiseksi tavoitteeksi. Tämä tarkoittaa sitä, että yhä huonokuntoisempia ja sairaampia vanhuksia asuu kotona. Lisäksi avohoidossa olevia mielenterveys- ja päihdeasiakkaita on yhä enemmän ja heidän palveluihinsa liittyvä vuorovaikutus koetaan usein vaativaksi ja ongelmalliseksi. ^[1]

Aggressiivisen käyttäytymisen taustalla voi olla hyvin monenlaisia syitä ja taustatekijöitä. Usein väkivallan taustalla on monien vaikeuksien kasaantuminen. Tällaisia osin yhteiskunnallisia taustatekijöitä ovat syrjäytyminen, työttömyys, taloudelliset vaikeudet, ihmissuhdeongelmat ^[2] ja mielenterveyshäiriöt ^[3]. Aggressiivisen käyttäytymisen riskiä lisää myös alkoholin ja muiden päihteiden väärinkäyttö ^[4] sekä muistisairaudet ^[5] ^[6]. Myös asiakkaan kokemat hankalat tilanteet, joissa joudutaan puuttumaan esimerkiksi asiakkaan yksityisasioihin tai itsemääräämisoikeuteen, voivat aiheuttaa arvaamatonta käytöstä ja väkivallan uhkaa. ^[2]

Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksessa 57 prosenttia terveysalan työntekijöistä koki, että kiire ja työpaineet haittaavat heidän hyvinvointiaan. Kiireessä työturvallisuuden varmistaminen saattaa unohtua ja usein vaikeita asiakkaita tai potilaita joudutaan hoitamaan yksin. Tällaiset tilanteet saattavat lisätä työssä kohdatun väkivallan riskiä varsinkin hoitotyössä. ^[3] Työturvallisuuden näkökulmasta kotisairaanhoidon hoitajat työskentelevät riskiammatissa, jossa on suuri todennäköisyys työpaikkaväkivallan kohtaamiselle. Väkivallan tekijänä voi olla myös omainen tai ulkopuolinen henkilö. Kotihoidossa työskentely koetaan usein raskaaksi niin fyysisesti kuin psyykkisesti. ^[1] Väkivallan uhka heikentää työn tuottavuutta ^[7] ja lisää hoitajien halukkuutta vaihtaa ammattia tai työpaikkaa ^[8]. Maailmanlaajuisesti yksi kolmesta sairaanhoitajasta raportoi kohdanneensa fyysistä väkivaltaa ja heistä kolmannes oli saanut vammoja ^[9].

Työpaikkaväkivaltaan varautuminen

Työnantajalla on tiettyjä velvollisuuksia työturvallisuuden takaamiseksi. Väkivallan uhan ollessa ilmeinen tulee työpaikalla olla selkeät ja ymmärrettävät toimintaohjeet väkivaltilanteita varten. Uhkatilanteiden ennaltaehkäiseminen ei ole aina mahdollista, joten siksi työpaikalla tulisi olla asianmukaiset turvajärjestelyt ja turvalaitteet. Yksin työskentelevälle työntekijälle tulee järjestää mahdollisuus yhteydenpitoon ja avun halyttämiseen. ^[10]

Kouluttautuminen väkivalta- ja uhkatilanteita varten on tärkeää. Työntekijän on osattava hyödyntää turvallisia työtapoja, joiden avulla myös mahdollisesti estetään uhkatilanteita. Työntekijän on tärkeää tietää ja osata toimia oikein uhkatilanteissa. Säännöllinen ennakoiva harjoittelu on hyvä tapa pitää yllä työntekijöiden taitoa ja tilanteisiin varautumista. Koulutuksen tulisi tukea työntekijän taitoa kohdata asiakas myös haastavissa tilanteissa. ^[10] Väkivallan hallintaan tarkoitettujen koulutusinterventioiden vaikuttavuudesta on saatavilla vain vähän vertailukelpoista näyttöä, sillä interventioiden vaikuttavuustutkimuksessa on käytetty useita eri mittareita ja tutkimusasetelmia ^[11].

Tutkimuksen kulku

Tämän määrällisen tutkimuksen ^[12] tarkoituksena oli kartoittaa kotisairaanhoidon työntekijöiden työssään kohtaamaa työpaikkaväkivaltaa Oulun alueella. Tavoitteena oli myös kartoittaa työpaikkaväkivallan esiintyvyyttä ja sen eri muotoja, työntekijöiden valmiuksia kohdata työpaikkaväkivaltaa ja tilanteiden ennaltaehkäisyä sekä niiden jälkikäsitteilyä työpaikoilla. Tutkimus toteutettiin kahteen Oulun kaupungin kotisairaanhoidon yksikköön ja kahteen yksityisen palveluntuottajan kotisairaanhoidon. Sähköiseen kyselyyn vastasi 40 sairaan- ja lähihoitajaa. Tulokset analysoitiin kuvailevan tilastotieteen menetelmin.

Tulokset

Tutkimuksen tulosten mukaan kotisairaanhoidossa työskentelevät hoitajat olivat joutuneet kohtaamaan työssään fyysistä ja psyykkistä väkivaltaa. Psyykkistä väkivaltaa oli esiintynyt eniten, vastaajista 78 prosenttia oli kokenut häiritsevää käyttäytymistä ja 70 prosenttia haukkumista ja nimittelyä. Suuri osa vastaajista oli kohdannut psyykkistä väkivaltaa viikoittain. Vastanneista 14 prosenttia oli kokenut fyysistä väkivaltaa työssään keskimääräisesti kerran viikossa ja 46 prosenttia oli kokenut fyysistä väkivaltaa muutaman kerran vuodessa. Vastaajista 16 prosenttia ei ollut kokenut fyysistä väkivaltaa lainkaan. Fyysisen väkivallan esiintymismuotona oli ollut enimmäkseen tarttuminen, raapiminen ja potkiminen. Erittäin vakaviakin tilanteita oli ollut. Yksi vastaajista oli kokenut puukolla uhkaamista ja puukon kanssa perässä juoksemista.

Tämän tutkimuksen tulosten mukaan väkivalta- ja uhkatilanteet lisäsivät hoitajien psyykkistä kuormitusta. Vastaajista 33 prosenttia oli kokenut ahdistusta, 20 prosenttia uupuneisuutta ja kahdeksan prosenttia pelkotiloja. Tilanteet olivat aiheuttaneet masennusta kahdelle prosentille vastaajista. Sairauslomien tarve tilanteiden takia oli ollut kuitenkin pieni, kaksi vastaajaa kertoi olleensa sairauslomalla lyhyen ajan tilanteiden vuoksi.

Työpaikoilla oli väkivalta- ja uhkatilanteiden ennaltaehkäisemiseksi otettu käyttöön yhteistyö vartijoiden kanssa. Vastaajista 20 prosenttia kertoi, että käynnille on tarvittaessa saatavana vartija. Hoitajista 10 prosenttia kertoi, että työpaikalla on käytössä hälytysnappi tai turvapuhelin, josta voi tehdä hälytyksen vartijalle. Korkean riskin kotikäyntejä tehtiin myös vartijan tai toisen hoitajan kanssa. Ainoastaan viisi prosenttia vastanneista kertoi työpaikallaan olevan toimintaohjeet väkivalta- ja uhkatilanteita varten. Lähes 40 prosenttia vastaajista ei ollut saanut minkäänlaista koulutusta väkivalta- ja uhkatilanteisiin ammatillisten opintojensa aikana. Työpaikalla koulutusta väkivalta- ja uhkatilanteisiin oli saanut 33 prosenttia vastaajista.

Tulosten perusteella tilanteiden jälkipuinti oli jäänyt suurimmaksi osaksi työyhteisön sisäiseksi. Työyhteisön kesken tapahtumista oli käsitelty 65 prosenttia. Kolmannes vastaajista totesi, ettei tapahtumia oltu käsitelty jälkikäteen ollenkaan. Yksi vastaajista oli saanut työnohjausta työväkivaltaan liittyen.

Kotihoidon työturvallisuus tulevaisuudessa

Tämän tutkimuksen tulokset herättävät huolta kotisairaanhoidon työntekijöiden jaksamisesta ja työturvallisuudesta. Työpaikkaväkivaltaa ennaltaehkäisevät toimet vaihtelivat eri yksiköittäin ja tilanteiden jälkipuinti oli osittain puutteellista. Työpaikkaväkivalta lisäsi myös hoitajien ahdistusta ja uupuneisuutta. ^[12]

Kotihoidon työturvallisuutta tulisikin kehittää, jotta kotihoitoon saadaan pysyvää ja osaavaa henkilökuntaa. Toistaiseksi hoitoala on vielä vetovoimainen, mutta yhä useampi sairaanhoitaja on ilmoittanut harkitsevansa alan vaihtoa huonojen työolojen ja palkkauksen vuoksi. Lisäksi lähes puolet nykyisistä sairaanhoitajista eläköityy vuoteen 2030 mennessä. Päättäjien ja työnantajien tulisi reagoida hoitoalan kuormittavuuteen ja sairaanhoitajien hyvinvointi tulisi turvata, jotta alan vetovoimaisuus voidaan turvata. Hoitajapula näkyy jo esimerkiksi Ruotsissa ja Suomessa ollaan menossa samaan suuntaan. ^[13] Työpaikkaväkivallan yleisyyden vuoksi on tärkeää, että opiskelijoille tarjotaan perusvalmiudet väkivallan kohtaamiseen jo opiskeltaessa ammattiin.

Artikkeli perustuu opinnäytetyöhön:

Kantola, E. & Illikainen, K. 2019. Kotihoidon työntekijöiden kohtaama työpaikkaväkivalta. Oulun ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2019112221882>

Lähteet

1. [^] ^{ab} Ikonen, E-R. 2015. Kehittyvä kotihoito. Helsinki: Otava.
2. [^] ^{ab} Rantaeskola, S., Hyyti, J., Kauppila, J. & Koskelainen, M. 2015. Haastavat asiakastilanteet - väkivalta työssä. Helsinki: Talentum.
3. [^] ^{ab} Ridenour, M., Lanza, M., Hendricks, S., Hartley, D., Rierdan, J., Zeiss, R. & Amandus, H. 2015. Incidence and risk factors of workplace violence on psychiatric staff. *Work* 51 (1), 19–28. Hakupäivä 19.5.2020. <https://doi.org/10.3233/WOR-141894>
4. [^] Reitan, S. K., Helvik, A-F. & Iversen, V. 2018. Use of mechanical and pharmacological restraint over an eight-year period and its relation to clinical factors. *Nordic Journal of Psychiatry* 72 (1), 24–30. Hakupäivä 19.5.2020. <https://doi.org/10.1080/08039488.2017.1373854>
5. [^] Graneheim, U. H., Hornsten, A. & Isaksson, U. 2012. Female caregivers' perceptions of reasons for violent behaviour among nursing home residents. *Journal of Psychiatric and Mental Health Nursing* 19 (2), 154–161. Hakupäivä 19.5.2020. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2850.2011.01768.x>
6. [^] Sharipova, M., Hogh, A. & Borg, V. 2010. Individual and organizational risk factors of work-related violence in the Danish elder care. *Scandinavian Journal of Caring Sciences* 24 (2), 332–340. Hakupäivä 19.5.2020. <https://doi.org/10.1111/j.1471-6712.2009.00724.x>
7. [^] Gates, D. M., Gillespie, G. L. & Succop, P. 2011. Violence against nurses and its impact on stress and productivity. *Nursing Economics* 29 (2), 59–66.
8. [^] Estryng-Behar, M., Van der Heijden, B., Camerino, D., Fry, C., Le Nezet, O., Conway, P. M., Hasselhorn, H. M. & NEXT Study group. 2008. Violence risks in nursing—results from the

- European 'NEXT' Study. Occupational medicine 58 (2), 107–114. Hakupäivä 19.5.2020.
<https://doi.org/10.1093/occmed/kqm142>
9. [^]△Spector, P. E., Zhou, Z. E. & Che, X. X. 2014. Nurse exposure to physical and nonphysical violence, bullying and sexual harassment: A quantitative review. International Journal of Nursing Studies 51 (1), 72–84. Hakupäivä 19.5.2020.
<https://doi.org/10.1016/j.ijnurstu.2013.01.010>
 10. [^]△^{ab}Työsuojeluhallinto. 2015. Väkivallan uhka. Hakupäivä 13.2.2018.
<http://www.tyosuojelu.fi/tyoolot/vakivallan-uhka>
 11. [^]△Tölli, S., Partanen, P., Kontio, R. & Häggman-Laitila, A. 2017. A quantitative systematic review of the effects of training interventions on enhancing the competence of nursing staff in managing challenging patient behaviour. Journal of Advanced Nursing 73 (12), 2817–2831. Hakupäivä 19.5.2020.
<https://doi.org/10.1111/jan.13351>
 12. [^]△^{ab}Kantola, E. & Illikainen, K. 2019. Kotihoidon työntekijöiden kohtaama työpaikkaväkivalta. Oulun ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö. Hakupäivä 19.5.2020.
<http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2019112221882>
 13. [^]△Sairaanhoidajaliitto. 2019. Sairaanhoidajien työolobarometri: Sairaanhoidajien tyytymättömyys työoloihin kasvaa. Hakupäivä 28.10.2019.
<https://sairaanhoidajat.fi/2019...>

Metatiedot

Nimeke: Kotisairaanhoidon hoitajista suurin osa joutuu kohtaamaan työpaikkaväkivaltaa

Tekijä: Kantola Elina; Illikainen Katja; Tölli Sirpa

Aihe, asiasanat: kotihoito, kotisairaanhoido, työpaikkaväkivalta, työsuojelu, työturvallisuus

Tiivistelmä: Kotona asuminen mahdollisimman pitkään on noussut viime aikoina keskeiseksi yhteiskuntapoliittiseksi tavoitteeksi. Tämä tarkoittaa sitä, että yhä huonokuntoisempia vanhuksia asuu kotona. Myös ikääntyvien mielenterveys- ja päihdeongelmat ovat kotisairaanhoidossa kasvava ilmiö. Hoitoalan kuormittavuus ja sen vaikutus alan vetovoimaisuuteen on ollut myös paljon esillä mediassa viime aikoina.

Opinnäytetyönä tehdyssä tutkimuksessa selvitettiin, minkälaisia väkivaltatilanteita kotisairaanhoidon henkilökunta kohtaa työssään ja miten henkilökuntaa on koulutettu opintojen aikana ja työpaikoilla väkivaltatilanteina varten. Lisäksi tutkittiin väkivaltatilanteiden ennaltaehkäisyä ja käsittelyä jälkikäteen.

Tutkimuksen tuloksista ilmeni, että suurin osa kotisairaanhoidon henkilökunnasta kokee henkistä väkivaltaa, nimittelyä ja uhkailua useammin kuin kerran kuukaudessa. Fyysistä väkivaltaa esiintyi muutaman kerran vuodessa. Useat työntekijät kokivat ahdistusta tai uupuneisuutta tilanteiden takia. Työpaikoilla ennaltaehkäistiin uhkaavien tilanteiden syntyä hyvällä raportoinnilla, kotikäyntien toteuttamisella yhdessä työparin tai vartijan kanssa sekä toimintaohjeilla uhkaavia tilanteita varten. Jälkikäteen väkivalta- ja uhkatilanteiden käsittelyyn käytettiin pääasiassa jälkipuintia työyhteisössä. Käytännöt väkivalta- ja uhkatilanteiden ennaltaehkäisyyn sekä koulutus väkivaltatilanteita varten vaihteli eri työyksiköissä.

Julkaisija: Oulun ammattikorkeakoulu, Oamk

Aikamääre: Julkaistu 2020-06-30

Pysyvä osoite: <http://urn.fi/urn:nbn:fi-fe2020060440622>

Kieli: suomi

Suhde: <http://urn.fi/URN:ISSN:1798-2022>, ePooki - Oulun ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehitystyön julkaisut

Oikeudet: CC BY-NC-ND 4.0

Näin viittaat tähän julkaisuun

Kantola, E., Illikainen, K. & Tölli, S. 2020. Kotisairaanhoidon hoitajista suurin osa joutuu kohtaamaan työpaikkaväkivaltaa. ePooki. Oulun ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehitystyön julkaisut 51. Hakupäivä xx.xx.xxxx. <http://urn.fi/urn:nbn:fi-fe2020060440622>.